

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru z
pošiljanjem na dom
za celo leto K 5.—
za pol leta „ 2.60
za četrt leta „ 1.30

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobó
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 70 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 h, dvakrat 18 h,
trikrat 24 h.

Štev. 4.

V Mariboru, dne 26. januarija 1899.

Tečaj XXXIII.

Posebna prošnja.

Naš slovenski jezik govori se najčisteje od kmeta, hudo se pači od rokodelcev, najhujše pa od ljudi, bivajočih v takih poslih, ki so v nemških rokah, na pr. v vojaškem, železničnem in tovarničnem. Tukaj se sliši jezik, da zavednega Slovenca obliva rudečica.

Mar ni slišati: morali smo ausrukati, dinst delati, na vahti stati, haupman dal je oplozati, optretati, antretati, cug je noterrukno; iberzecinga, beksel, na prvem glajzi, panvahtar, panhof, zug ima 10 minut feršpetinge, zug se feršiba, kolbnštanga, subštanga, bolen, šrauf, folčati? Ali pri rokodelcih: hamer, štemajzn, hobl, šraufstok, ambos, pajscanga, knirim, toplati, peglajzn, mitntal, taufštan, cvirn, fingret? Nazadnje se še tudi naše kuharice trudijo, da bogatijo slovenski jezik z izrazi kakor: rostprat, šniel, knedl, ajnpren, aprajbati, melšpajs, cušpajs, prata itd.

To se marsikomu zdi smešno, ali ima resne, žalostne posledice. Ti ljudje namreč navadno mislijo, da slovensčina za pojme, katere izrazujejo s spački, vzetimi iz nemščine, nima besed, vzlasti, ker jih ne slišijo iz ust omlkanca, ki pa v govoru s priprostim človekom dobrih slovenskih besed, če jih tudi ve, rabiti ne more, ker bi ga sicer oni ne razumel. Vsak izmed teh je prepričan, da mu ni mogoče, o svojem poslu v čisti slovensčini se razgovarjati ali celo kaj malega povedati. Tako morajo ti ljudje spoštovanje do lastnega jezika izgubiti, ob enem pa tudi ljubezen do njega in do narodne stvari sploh. Marsikateri nam iz tega vzroka od-

pade; obrne se k nemščini, v kateri se kmalu čuti doma. Ta ali uni še ima najboljšo voljo, ostati narodu zvest, ali ko mu dobri prijatelji dokažejo, da je slovenski jezik le reven, da je vsak le omilovanja vreden, ki se ga drži, je trdna volja omajana, in nekdanji rodoljub omahne. Tako se izgublja naših bratov na tisoče in tisoče; ne bode krivo, ako trdimo, da je dobra polovica vseh odpadnikov v sovražni tabor prestopila iz tega le vzroka.

Da se naš jezik tako pači, tega smo krivi nekoliko sami, ker se marsikatera beseda pove raje nemški zgol iz lenobe. Kdo si upa trditi, da nima vsak Slovenec v svojem besedišču besed: služba (nam. dinst), nastopiti (nam. antreten), zamuda (nam. feršpetinga), vlak (nam. cug), premikati (nam. feršibati) in drugih? Za nekatere stvari, to je za iznajdbe, ki so prišle k nam v deželo iz tujega, in ki niso splošno razširjene ter rabijo vzlasti v takih poslih, ki so v nemških rokah, nam besed zares še manjka; ali teh ni mnogo. Toda radi tega nas ni treba biti sram! Mi pa imamo zato za prirodne stvari več izrazov, nego Nemci. Novemu predmetu da vsikdar prvi tisti narod ime, v katerem se je izumil; vsega pa ne moremo izumiti sami; torej je tudi naravno, da si imamo za nekatere predmete besede ustvariti še le za drugimi narodi. To pa zopet ne more se goditi tako naglo tam, kjer oblastniki ne privoščijo raznih sol v narodnem jeziku, nego tam, kjer takih sol mrgoli.

Za veliko večino stvari, nahajajočih se v krogu obrtov in industrije, ponuja nam

sicer naš jezik najlepše besede, ali dotičniki se jih, če jih tudi vedo, ne marajo posluževati, ker se jim po obrtnih šolah, po delavnicah, po tvornicah vsiljujejo nemške. Kaj bi ne bilo tako, dokler so največji obrti nemški, tovarnice nemške, obrtne in tehnične šole nemške! Rokodelstva se naši fantiči navadno izuče v mestih in trgih, kjer slišijo nemška poimenovanja, ki lepa slovenska izpodrivajo. Pri vojaštvu in železnicah pa je službeni jezik itak nemški; tukaj se našemu jeziku menda dela največ sile. Mnogih izrazov pa naše ljudstvo žalibog zvečjega več ne pozna, ker so se vsled nemškega vpliva pozabili. Nekdaj so mu tekli gladko.

Že večkrat se je na to rano našega narodnega telesa položil prst, ali nikoli ni bilo poznati, da bi bilo posebno pomagalo, ker se je to zgodilo menda nepraktično in ob neugodnem času. Zbralo se je navadno nekaj najnavadnih spačkov in sicer takih, ki se slišijo v vsaki hiši, pridjalo se njim pravih besed ter to objavilo tako ali tako, da tisti, katerim bi naj slovarček služil, o njem niso nič izvedeli, ali pa v taki knjigi, da je vsakdo ne more vedno imeti pri rokah.

Nam se zdi, sedaj bi bil čas za to, da se tega dela zopet lotimo; ljudstvo se je hvala Bogu ravno v zadnji dobi zelo probudilo, razumeva čas, ve, česar mu treba, in je tudi voljno, da, celo navdušeno, da se za narodni napredek briga in trudi. Seveda, če bi imeli slovenske obrtne in tehnične šole, če bi bila obrt in industrija, kolikor jih je na slovenskih tleh, v naših rokah, potem bi ne bilo treba, ljudstvu ponujati slovarčka.

Listek.

Velika in majhna kraljica.

(Prevel iz franc. M. T. Savinjski.)

Slavnoznana cesarica Marija Terezija je imela ljubeznivo hčerko, z imenom Marija Antoaneta. Ko je bila 15letno dekletce, poročila se je leta 1770 s tedanjim 16letnim kraljem francoskim, Ljudevitom XVI. Mlademu kralju in še mlajši kraljici ni ugajalo vedno bivanje v glavnem mestu. Kratkočasila sta se prav rada kje na deželi, na svojih posestvih in gradovih. Včasih sta se preoblekla kot kmet in kmetica, ali kot pastir in pastarica in kot taka se prav po otročje igrala s čredico belih jagnjet in ovčic.

Medtem so pa pripravljali krvavi zločini oni grozni prevrat, ki je zakrivil, da je kri človeška tekla na Francoskem v potokih in sta morala slednjič tudi mladi kralj Ljudevit in njegova mlada žena, kraljica Marija Antoaneta, nagniti glavo pod sekiro rabeljnovu.

I.

Bilo je nekega divnega, milega spomladanskega dne leta 1780. Solnce ljubeznjivo upira svoje žarke na kraljev grad, Mal Trianon, imenovan, na kojem je najraje bivala Marija

Antoaneta, francoska kraljica. V bližini gradu se razprostira pisano zelen travnik, obdan z lepo in čedno ograjo. Po trati pa skače čredica belih ovčic in jagnjet. Kaj so neki tako čedno umite te živalice in čemu so nekatere izmed njih celo ovenčane in okrašene? Gotovo to ni brez pomena, uhaja nam v misel.

A lepša nego vse drugo in ljubeznivejša od krotkih živalic je njih pastarica. Kakor nadzemeljsko bitje stopa ona med njimi; po krasnem obrazu ji je razlita brezskrbna radost in očesci ji svetite kakor zvezdice. Ljubko se razgovarja in igra s svojo čredico, ter z nežno ročico gladi jagnjčke, ki se ji zaupljivo bližajo. Tu in tam vzdigne in nese tudi kakor skrbna mati kakovo drobno jagnje ter ga pita s sladčicami, kojih ima brzkone mnogo v svoji pastirski torbici. Sedaj se zopet opre na lepo rezano pastirsko palico ter se ozira tja k svojemu gradu, kakor bi vedela, da jo tam nekdo gleda.

Zares, videti je ta pastarica kakor kraljica pogorskih vil, polna vzvišenosti in lepote, polna plemenitosti in angeljske milobe. Njena vitka postava, vse njeno obnašanje, da sleherna stopinja, vse, vse kaže nam prejasno: to ne more biti navadno revno dekletce, to ni priprosta pastarica.

Pa bodisi kakorkoli, ta izredna prikazen

je danes pastarica, in vidi se jej, da ji delo prav srčno ugaja. A to nam je jasno, da skrivnostna pastarica, njena okinčana čredica, dolge zastave na kraljevem gradu in marsikaj, kar gleda tu oko, naznanja popotniku, da obhajajo tu danes neko slovesnost ali kako veselico. Saj je drugekrat tako tiho in mirno krog tega gradu, kajti tudi mestni šum in hrup ga ne more doseči tu sredi daljnih ravan in livad.

Naenkrat se začujejo koraki in v bližini ograje zarenči pes. Plaho poskočijo jagnjeta in tudi ovce zbeže. A jedna ovisi s svojimi lepimi trakovi in venci v zagraji ter se čimdalje bolj zapleta med trnje. Ljubeznivo priskoči pastarica, da reši ubogo živalico nesrečnega trnja. Pa njene nežne ročice so še občutlivejše nego ovčje nožice ter nikakor niso spretna za tako delo; nepotrpežljiva stvar pa, ki vedno le sili naprej, zabrede slednjič še dalje med goščo, tako da je pastarica ne more več osloboditi. Že se obupno ozira, odkod bi došla najhitrejša pomoč, ko zasliši ljubki, otroški glas v svoji bližini:

«Ali kako ste vendar nerodni in hočete biti pastarica! Tako ne smete delati z ovčiko!»

Prestrašena, a tudi nekoliko vesela se ozre ter zagleda drobno, blodelično dekletce, ki je kaj borno oblečena ter šteje jedva kacic deset do dvanajst let. Kakor bi trenil,

Ali na to zlato dobo mirno čakati, bode pa menda le še predolgo.

Zato pa, če je sedaj čas ugoden, in če je treba, da se kaj stori, potem je dolžnost, da se potrebno ukrene.

Sestavljanja tacega slovarčka bi se vse-kakor moral lotiti mož, ki slovenski jezik jako dobro pozna, torej slovenski jezikoslovec. Ne da bi hoteli za delo ravno koga imenovati, oziroma predlagati, ne, kdor ga hoče prevzeti, Bog ga živi, ali nam se zdi, da bi najgljše bilo gospodu profesorju Pleteršniku, ker nam je baš veliki slovar sestavil.

Recimo, da se odloči kateri učenjak tak slovarček spisati; ali kako storiti, da pride po najnižji ceni večini našega ljudstva v roke? In to bi moralo biti; kajti izmed teh, ki bi si ga morali kupiti, kupil bode si ga malokdo, in če ga bodo imeli le obrtniki, ne bodo teh-le umeli kmetje. Gotovo bi bilo najbolje, ako bi ta slovarček hotela izdati, pa kot posebno knjižico, naša družba sv. Mohorja, menda kot nameček k drugim knjigam. Ako bi pa ta ne hotela zanj se odločiti, moral bi se tiskati za jako nizko ceno in bi razširjenje imeli z novci pospeševati naši denarni zavodi in imovitejši rodoljubi.

S tem smo prav za prav povedali vse, kar se nam je zdelo potrebno. Ali ker so se nam o tem predmetu uže jele misli snuti, naj še smukne čez jezik, kar je še rahlega. Slovarček bi po našem mnenju moral obsegati v jednom snopiču vse potrebne stroke; če bi se za vsako stroko izdal poseben slovarček, kupil bi vsak le tisti snopič, ki se njegovega posla tiče, in razumevali bi se le uže tiste stroke. Sicer pa bi slovarčka drugače ne bilo mogoče izdati, nego v jednom snopiču, če bi ga prevzela družba sv. Mohorja. Nadalje bi menda kazalo, da bi snov v njem bila razdeljena po strokah, da ima vsak to pregledno skupaj, kar v prvi vrsti potrebuje. Stroke po abecednem redu, v njih pa seveda besede ravno tako: na prvem mestu slabo besedo, na drugem dobro, tu pa tam s kratkim pojasnilom, da vsakdo brezdvomno ve, kaj se misli.

H koncu še to. Naj nikdo ne pričakuje, da se bode naš jezik popravil in dostavil po samem čitanju; izboljšal se tem potom gotovo bode; ali kdor pomisli, kje mu je treba vraštva, bode uvidel, da ljudske šole in knjige družbe sv. Mohorja ne zadoščajo. S takim slovarjem, kakoršnega imamo v mislih, bodedo ljudstvu morali prej ali slej priti; ogniti se mu, ne bode vam mogoče, če si nočemo dati jezika popolnoma podkopati. Tudi Čehi so morali začetkom sedanjega stoletja si tako

pomagati, da so se izrili iz jezikovne in ob jednom narodne luže, v kateri so lovili sape. Da bi torej beseda postala dejanje!

Državni zbor.

Na Dunaju, 24. januarija.

O sejah 19. in 24. januarija se da poročati s kratkimi besedami: levičarji so zavlekli celo posvetovanje s tem, da so zahtevali, naj se došle interpelacije in razni predlogi preberejo do pičice, in naj se o prošnjah glasuje po imenu, se-li sprejmejo v sejni zapisnik ali ne. Predsednik se je moral vdati tej zahtevi. Radi tega ni prišlo do nikake razprave. Ob koncu seje 19. januv. so zahtevali socijalni demokrati, da se mora kot prvi predmet prihodnje seje postaviti na dnevni red njihova zahteva: Proč s časnikarskim kolekom! Temu so pa ugovarjali nemški narodnjaki rekoč: Ne! Najprej se mora razpravljati o zatožbi ministrov. Prišlo je med socijalnimi demokrati in nemškimi narodnjaki do grde praske, v kateri so letele od ene strani na drugo hude psovke, kakor med najbolj razuzdanimi pobalini. Najhujše psovke so zadele znanega Wolfa. Sociji so ga zvali naravnost pijanega fantalina.

Kako dolgo bo to trajalo še dalje? Ali bi ne bilo bolje, zaključiti državnega zbora ali ga preložiti za delj časa? Tako želijo menda Čehi, katerim itak ni mar za državni zbor: saj so gospodarji v svojem, českem deželnem zboru. Druge stranke na desnici sodijo zopet drugače. Nam Slovencem ne morejo ugajati razprave naših deželnih zborov, kjer smo izročeni na milost in nemilost svojim narodnim nasprotnikom Nemcem in Lahom, če izvzamete Slovence na Kranjskem. Dokler je državni zbor sklican, se vendar še na ta ali oni način drega in drega v vlado in se izposlujejo vsaj nekatere drobtinice. Če pa državnega zbora ne bo, potem se sploh za Slovence nihče več brigal ne bo.

Med nemškimi narodnjaki se v zadnjem času prikazujejo moške, ki želijo nekako spravo med narodi in redno delovanje v državnem zboru. Te misli je tudi znani državni poslanec iz Gradca dr. Hohenburger. Izdal je te dni neko knjižico «Novi babilon», v kateri predlaga, naj vsak narod v okraju, kjer prebiva, zavziva vse svoje pravice. Ta izjava je za nas zapeljiva. Toda Hohenburger najbrž misli: Po celem Štajarskem in po celem Koroškem prebivajo samo Nemci; toraj smejo tudi le samo oni tamkaj živati postavne pravice. Nekateri nemški listi

odobravajo željo dr. Hohenburgerjevo po narodnostni spravi; drugi pa se ji močno upirajo.

Kaj pa dela v teh težavnih dnevih naša «krščanska slovanska narodna zveza»? Imela je dve dolgotrajni seji, da se posvetuje, kako naj naš načelnik (za mesec januar dr. Bulat) postopa v razgovorih z vlado in z načelniki desničarskih strank. Ker je pražka «Politika» objavila nekatere sklepe «zvezine», jih objavimo tudi mi: 1) Vlada naj jasno razloži, kaj namerava storiti v bližnji bodočnosti. 2) Iz zgoraj že navedenih vzrokov je «zveza» proti preložitvi ali zaključbi državnega zbora. 3) Na dnevni red naj se spravijo važne predloge gospodarskega pomena (odprava mitnine, pokončanje svinjske kuge, odprava desetka itd. 4) Če se hoče vlada pogajati z levičarji, da se doseže red in mir v zbornici, temu «zveza» ne nasprotuje, dokler desnica sama ne trpi škode pri tem pogajanju.

V listih se je čitalo zadnje dni, da hoče vlada ugoditi najnujnejšim zahtevam koroških Slovencev. Bi bilo iz srca želeti. Če grof Thun reši koroške Slovence preteče njim narodne smrti, si bo postavil najlepši spomenik med hvaležnimi Slovenci. Kajti tega si ne smemo in ne moremo prikrivati: Še 50let naj se ponemčuje slovenska mladina po koroških šolah, kakor se zadnja desetletja ponemčuje, pa bode izginil zadnji koroški Slovenec. Kam so segale nekaj meje slovenskega ljudstva na Zgornjem Štajarskem, na Tirolskem itd.? Slovenec je pozidal glavno mesto Štajarske ter prebival na Severniku ali Smerečniku (Semering). Danes pa se preganja vsakdo, ki hoče po teh, nekaj slovenskih krajih, govoriti slovenski. Enaka osoda čaka tudi koroške Slovence.

Kakor je znano, je vlada obljubila istrijanskim Slovanom gimnazijo v mestu Pazinu. Temu se sicer na vso moč upirajo Lahi ter so sklenili, z Nemci vred najostreje napadati vlado. Vlada se pa drži do zdaj prav čvrsto. Ne sprejme nobenega ugovora, ki njej prihaja v tej zadevi od lahonske strani.

Politični ogled.

Sprava. Vedno pogosteje se javljajo vesti, da so se Nemci že naveličali samega kričanja ter da si žele sprave z drugimi narodi, pred vsem seveda s Čehi. Toda če hočejo Nemci sklenoti mir na stališču, na kojem stoji graški poslanec dr. v. Hohenburger v svojem najnovejšem spisu «Novi Babylon», se pač močno varajo. Omenjeni

se je vspela čez ograjo in z urno roko rešila nesrečno ovčiko trnjevih objemov, da je zopet veselo skakljala po trati.

«Lej, lej, kako hitro in lahno ti je slo delo izpod rok» ogovori pastarica revno dekletce. «Odkod si pa prišla tako hipoma? Ali si mar prišla iz kake podzemeljske dupljine?»

«Kaj pa še,» odvrne ta; «zagledala sem lepe ovce in radovedna sem bila, zakaj so neki tako okinčane. Hotela sem je videti bliže in tako prišla tik zagraje, ne da bi me zapazili.»

«A tako, sedaj mi je vse jasno; pa povej mi vendar, kako ti je ime, srček mali?»

«Meni? Ime mi je Marjetica, majhna kraljica.»

«Kaj? Kako? Majhna kraljica? Kako čudno ime! Ali je to tvoje rodbinsko ime?»

«Ne, moje pravo ime je Marjetica Bertrandova. Pa moja pokojna mamica so bili nekoč tolikanj srečni, da so videli v Parizu našo kraljico. Bili so tako očarani o kraljičinem veličanstvu in nje lepoti, da so me odslej začeli imenovati 'majhno kraljico', kajti rekli so često, da sem neki jaz celo podobna naši kraljici. Kmalu so me po vsej vasi tako imenovali. Meni je to sila ugajalo, kajti zdelo se mi je to ime lepše nego pa je bilo ime očetovo. Sicer so pa oče umrli,

ko sem bila komaj jedno leto stara in jaz jih nisem nikoli poznala. Od te dobe imenujem se sama tudi «majhno kraljico.»

Pastarica pazno ogleduje Marjetico, ko ji razklada svoje čudno ime. Res, nekaj izrednega je bilo dekletce in vsakdo je moral pritrčiti, da je imela obrazek prav takšen kakor kraljica Marija Antoaneta. Lice plemenito in nenavadno lepo, oko kakor morje globoko, obilni mehki lasje pa so ljubko obdajali jasno čelo. A vendar, kolika razlika zopet med obema. Tam visokost in bliščoba kraljevega stanu, tu pa revščina in zapuščenost, polna britkostij in nadloge.

Čudna ginjenost se razlije po obrazu pastarice.

«Ali poznaš kraljico?» vpraša zopet Marjetico.

«Kako neki?» odgovori ta. «Nikoli še nisem bila v Parizu. Moja rojstna vas je gotovo 40 ali 45 ur hoda od tega mesta. Pred nekaj tedni sem zapustila prvokrat domači kraj in od tega časa potujem križem sveta, kamor me veter ponese. Saj je zame itak vsejedno; kamor pridem, povsod sem tujka med tujci, revna in zapuščena sirota. Tudi v ta kraj sem prišla prav sedaj prvokrat in sem zelo trudna.»

Začudena jo posluša pastarica. Revni otrok jo je toli zanimal, da je popolnoma

zabila svoje čredice. Sicer pa so bile ovce prav na varnem, saj je bil travnik krog in krog obdan z ograjo.

«Marjetica, ali torej nimaš doma? Ali nimaš nikogar na svetu, ki bi za te skrbel, da hodiš tako brez varstva in brez dela po deželi?» izprašuje jo nadalje polna usmiljenja.

«Ne, ne poznam več hišice očetove, ne doma, ne družine, nikogar nimam na vsem svetu in tudi nikdo ne mara za me. Dokler so še živeli moja mamica, bila sem srečna, čeprav smo bili revni. Odkar so pa oni pred dvema letoma zatisnili svoje mile oči, godi se mi slabo, žalostno.» In z roko si ottere solze, ki ji deró po licecu.

«Mi nismo imeli nikakih sorodnikov, ki bi za me skrbeli,» nadaljuje «le naš duhovni pastir so se me usmilili, popolnoma preskrbeti me pa niso mogli, ker so sami sila revni. In zraven je bilo v naši vasi mnogo siromakov in tem vsem so tudi pomagali. Izročili so me v neko premožno hišo, a bogati gospodar mi je dajal raje palico nego kruh, zraven pa se je hlinil gospodu župniku, kako lepo me oskrbuje. Oni so me zato vedno opominjevali, naj bodem pokorna in potrpežljiva, kadarkoli sem jim hotela potožiti svoje trpljenje.»

Ker nisem več mogla prestat, sklenila sem skrivaje zbežati. Mislila sem sama pri